

OAJ:N LAUSUNTO

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ pitää lapsiasianvaltuutetun vuosikertomusta tärkeänä asiakirjana ja kiittää sivistysvaliokuntaa siitä, että saa tulla kuulluksi. Nostamme kertomuksen laajasta asiakokonaisuudesta tässä ajassa mielestämme keskeisimpiä huomioita valiokunnalle esille ja toivomme, että valiokunta ottaisi nämä huomioon omassa toiminnassaan.

Vaatus koulutuspolitiikan tietopohjan ja resurssien turvaamisesta tarvitaan edelleen

Lapsiasiainvaltuutettu uudisti vuosikertomuksessaan 2025 edelleen vuonna 2022 esittämänsä vaateet lapsen edun ensisijaisuuden sisällyttämisestä Suomen perustuslain perusoikeussäännöksiin sekä lastensuojelulain kokonaisuudistuksesta. Samoin uudistettiin vaatimus siitä, että määritellään lapsipolitiikan seurannan mittarit. Vaatimusta samalla täsmennettiin siten, että Suomeen perustettaisiin lapsipolitiikan arviointineuvosto ja määriteltäisiin samalla lapsipolitiikan seurannan mittarit ja tietokanta, josta ne löytyvät.

Pidämme erittäin suurena puutteena sitä, että vuosikertomuksessa ei uudistettu vuonna 2022 esitettyä vaadetta Suomen koulutuspolitiikan tietopohjan ja resurssien turvaamisesta sitoutumalla yli hallituskausien ulottuvaan selkeästi määriteltyyn rahoitustasoon. Vaade olisi pitänyt uusia ja päivittää nykytilanteeseen paremmin sopivaksi. Tälle vaateelle on vuosikertomuksessa kiistatonta tutkimusnäyttöä ja lisäksi kehitys Suomessa kertomuksen jälkeen vain korostaa sen ajankohtaisuutta (mm. velkajarru).

Varhaiskasvatus ja koulutus ovat keskeisimpiä lasten ja nuorten elämään sekä heidän tulevaisuuteensa vaikuttavia yhteiskunnallisia investointeja ja niiden pitkäjänteinen turvaaminen ja tietoperusta pitäisi ehdottomasti olla vuosikirjassa vaatimuksena niin kauan kunnes tilanne on kunnossa.

Kertomuksessa esitetään uutena vaatimuksena vaatimus lainsäädännöstä, joka varmistaa yhtenevät rakenteelliset ratkaisut ja työnjaon lasten ja nuorten mielenterveyspalveluihin koko maassa. Tämä on tärkeää ja lisäksi mielestämme tämä uusi vaade ja siihen liittyvät vuosikertomuksessa esille nostetut asiat olisivat nimenomaan puhuneet sen puolesta, että Suomen koulutuspolitiikan tietopohjan ja resurssien turvaamista koskeva vaade esitetään uudestaan. Oppiminen ja hyvinvointi kytkeytyvät yhteen: hyvinvointi on oppimisen edellytys, ja oppiminen lisää hyvinvointia.

Opiskeluhoitopalvelut toteutetaan koulupäivän aikana ja lisäksi varhaiskasvatuksella ja koulutuksella on tutkimustenkin mukaan suuri yhteys niin mielenhyvinvointiin kuin hyvinvointiin laajemminkin. Koulutus vähentää niin rikollisuutta kuin päihteiden ongelmakäyttöä, luo pohjaa osallisuuteen sekä poispääsyn ylisukupolvisesta heikosta

sosioekonomisesta asemasta sen tuodessa mahdollisuuden työelämässä pärjäämisen ja taloudelliseen turvallisuuteen.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta ottaa jatkossa vahvasti omassa toiminnassaan esille tarpeen solmia parlamentaarinen yli hallituskausien kestävä sopimus rahoitustasosta, jolla voidaan turvata Suomen koulutuspolitiikan tietopohja, resurssit sekä osaamis- että koulutustason nosto.

Kohdentamalla ikäluokkien pienenemisestä vapautuvat rahat osaamis- ja koulutustason nostoon paikataan samalla väestön ikääntymisestä aiheutuvat kulut

Jaamme myös syvän huolen, joka vuosikirjassa nostetaan esille siitä, että ”pienempien lapsimäärien ennakointi voi tarkoittaa sitä, että palveluinvestointeja lykätään tai perutaan, mikä heikentää palveluiden saatavuutta ja laatua. Vaarana on supistumisen kierre, jossa julkiset palvelut heikentyvät ja maksukykyiset perheet siirtyvät käyttämään yksityisiä palveluita. Seurauksena on lasten, nuorten ja perheiden pahoinvoinnin lisääntyminen ja eriarvoisuuden kasvu.”

Kouluissa oppilasmäärät vähenevät, mutta kustannukset eivät laske samassa tahdissa. Kuntien heikko taloustilanne ja valtionosuuden suhteellinen vain noin 25 prosentin rahoitus aiheuttavat sen, että laadukas opetuksen järjestäminen ei onnistu enää kaikilta kunnilta. Suomi ei pärjää ilman korkeaa osaamista ja siksi esimerkiksi perusopetuksen sekä II asteen koulutuksen saavutettavuus ja saatavuus on pystyttävä turvaamaan laadukkaasti jatkossakin riippumatta lapsen tai nuoren asuinpaikasta.

Toivomme, että sivistysvaliokunta pitää esillä tarvetta kohdentaa ikäluokkien pienenemisestä vapautuva rahoitus opetuksen laadun ja yhdenvertaisuuden kehittämiseen ja osaamis- sekä koulutustason nostamiseen. Vuonna 2021 hyväksytyssä parlamentaarisessa koulutuspoliittisessa selonteossa todettiin, että 2020-luvulla osa koulutuksen rahoitustarpeesta katettaisi näin. Lisäksi [tutkijaryhmä on simuloinut mallia](#), jossa ikäluokkien pientymisestä vapautuvat rahat kanavoitiin takaisin koulutusjärjestelmään. Simulaation mukaisesti kasvanut osaamis- ja koulutustaso paikkasi tulevaisuudessa eteen tulevat väestön ikääntymisestä aiheutuvat kulut.

Tasa-arvorahalle on entistä suurempi tarve

Vuosikirjassa korostetaan sitä, että sosioekonomisen taustan sekä vanhempien koulutustaustan vaikutus lapsen koulupolulle ja koulutustasoon on kasvanut. Samoin yksi merkittävä haaste on maahan muuttaneiden heikompi koulumenestys. ”Ainoa jotenkin varma

tapa menestyä koulussa on, että valitsee hyvin koulutetut suurituloiset vanhemmat. Koulutuksesta ja yhteiskunnasta syrjäytymisen riskiä ennustavat paitsi vanhempien matala koulutus ja tulotaso, myös heidän vaatimattomat odotuksensa lapsensa koulutustasosta. Riskiryhmään kuuluvat myös ne lapset, joiden kotona ei puhuta säännöllisesti koulun opetuskieltä, joilla oli heikot varhaiset taidot ennen peruskoulua tai jotka olivat kokeneet toistuvaa kiusaamista. Kysymys on kasaantuvasta huono-osaisuudesta. ”

On välttämätöntä, että varhaiskasvatuksessa ja esi- sekä perusopetuksessa käytössä oleva tasa-arvoraha säilyy jatkossakin ja sitä jaettaisi neljälle vuodelle kerralla vähintään nykyisen suuruisena noin 50 miljoonaa euroa/vuosi.

Oppijoiden luottamusta ja uskoa koulutukseen pitää vahvistaa

Olemme erittäin huolissamme vuosikirjassakin esille tuodusta asiasta, että nuorten pyrkimys menestyä koulussa hyvin ja suhtautuminen koulunkäyntiin ovat heikentyneet. Samanaikaisesti oppilaiden usko sattuman merkitykseen koulumenestyksen selittäjänä on vahvistunut ja yhä harvempi nuori uskoo, että heidän elämänsä tulee olemaan parempaa kuin vanhempiensa. Samoin ajatteli [Taloustutkimuksella teettämäämme kansalaiskyselyyn](#) vastanneista myös valta osa. Vain joka kolmas (34 %) Suomessa asuva suhtautui lasten ja nuorten tulevaisuuteen optimistisesti. Lohduttavaa oli kuitenkin se, että selvä enemmistö luotti edelleen päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kykyyn rakentaa parempaa tulevaisuutta. Laadukasta koulutusta lähes kaikki (94 %) pitävät tärkeänä myös arjen turvallisuuden kannalta.

Korostamme sivistysvaliokunnan roolia koulutuksen laadun vartijana, kun lakeja säädetään ja valtion talousarvioita tehdään. Tarvitaan toimia, joilla nuorten myönteinen suhtautuminen kouluun sekä halu menestyä koulussa hyvin palautuu.

Lain valmistelussa lapsivaikutusten arviointi ei ole vielä laadukkaasti toteutettu

Kertomuksessa nostetaan esille myös puutteet lainvalmistelun ja siihen liittyvän vaikutusarviointityön laadussa. Laatu kärsii siitä, että valmistelu, lausunnot sekä niiden palautekäsittely toteutetaan kiireellä liian lyhyessä ajassa. Olemme havainneet itse saman ja jaamme lapsiasiainvaltuutetun huolen myös lapsivaikutusten arviointien laadusta lainsäädäntövalmistelussa.

Arvioinnit eivät sisällöllisesti tuota riittävästi tietoa ehdotusten vaikutuksista lapsiin ja niistä puuttuvat perustelut siitä, mihin väitteet lapsen edun mukaisuudesta perustuvat, negatiiviset vaikutukset jäävät vähälle huomiolle eikä arviointien tueksi esitetä juurikaan tilastotietoja tai tutkimustietoa. Esitysten perusteella ei voi myöskään varmistua siitä, että valmistelussa olisi

arvioitu eri sääntelyvaihtoehtoja lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta ja valittu vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa lapsen etua.

Sivistysvaliokunnan on jatkossakin tärkeää kiinnittää huomiota lapsivaikutusten arviointiin osana lainvalmistelua sekä siihen, onko esillä ollut useampia vaihtoehtoja, punnittu niitä lapsen edun näkökulmasta ja valittu lopulta vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa lapsen etua.

Kunnat ja hyvinvointialueet on velvoitettava tekemään lapsibudjetointia

Positiivista on se, että valtion tulo- ja menoarvioesityksiin sisältyy nykyisin lapsibudjetointia koskeva osuus ja myös osa kunnista ja hyvinvointialueista toimii näin, mutta eivät kaikki.

Erittäin tärkeänä pidämme sitä, että valiokunta ja sen jäsenet omassa toiminnassaan vaikuttavat siihen, että lapsibudjetointi ja lapsivaikutusten arviointi vakiinnutettaisi osaksi hallitusohjelmaa ja julkisen talouden suunnitelmassa lapsivaikutuksia tulisi arvioida sekä hallinnonala kohtaisesti että kokonaisuutena julkisen talouden kannalta. Lisäksi lapsibudjetointia tulisi kehittää edelleen siten, että lapsiin kohdistuvat niin suorat kuin välilliset talousvaikutukset pystyttäisiin tunnistamaan entistä paremmin sekä arvioimaan lapsiin kohdistuvia talousvaikutuksia entistä tarkemmalla tasolla.

Lapsibudjetoinnin pitäisi kuulua velvoittavana osana myös hyvinvointialueiden ja kuntien talousarvioon sekä edellyttää kaikilla tasoilla päättäjiä tekemään lapsen edun mukaisia päätöksiä.

Sivistysvaliokunnalla tärkeä rooli lasten terveisten kertomisessa eduskunnalle

Vuosikertomus sisältää lasten viestin. Lapset pelkäävät sotaa, ilmastonmuutosta, rikollisuutta ja taloudellista epävarmuutta. Turvaa heille luo perhe, koulu, ystävät ja arjen perusasiat. Oppiminen on tärkeää, mutta koulu merkitsee lapsille muutakin kuin tietoja ja taitoja. Koulu on kuulumista joukkoon, kavereita ja osallisuutta. Myös leikki on tärkeää ja sitä tarvitaan koulussakin, sillä leikki tukee oppimista sekä hyvinvointia. Kokeet, suoriutumispaine ja arvosanat aiheuttavat lapsille stressiä. Lasten mielestä aikuisilta kaivataan enemmän ymmärrystä, ei lisää paineita.

Lapset kokevat myös esiopetuksesta kouluun ja perusopetuksesta toiselle asteelle siirtymisen vaikeaksi ja näihin nivelvaiheisiin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota ja esimerkiksi ryhmäyttää sekä tukea enemmän. Lisäksi kiusaaminen, syrjintä ja yksinäisyys ovat vakavia ja jatkuvia ongelmia, eikä niihin puututa lasten mielestä aina riittävästi. Erityisesti vähemmistötaustaiset lapset kokevat syrjintää ja ulkopuolisuutta.

Tukipalvelut ovat ruuhkautuneita ja palvelujärjestelmä näyttäytyy lapsille ylipäättään sellaiselta, missä henkilöstö vaihtuu ja saadaan erilaisia diagnooseja ja määräaikaista palveluita, jotka loppuvat liian aikaisin.

Sivistysvaliokunnalla on keskeinen rooli siinä, että eduskunnassa lasten viestit tulevat laajasti kaikkien tietoon ja vaikuttavat päätöksentekoon arjessa.

Lähikoulussa aidossa vuorovaikutuksessa tapahtuvasta oppimisesta pidettävä kiinni

Vuosikertomuksessa käsitellään myös muun muassa koronapandemiaa, turvallistamista, älylaitteita, liikkumattomuutta sekä ikäluokkien pienenemistä. Näidenkin teemojen kohdalla nostaisimme esille lasten edellä mainitun viestin siitä, että oppiminen on tärkeää, mutta koulu merkitsee lapsille muutakin kuin tietoja ja taitoja. Koulu on kuulumista joukkoon, kavereita ja osallisuutta.

OAJ esittääkin, että sivistysvaliokunta vastustaa omissa lausunnoissaan ja mietinnöissään etäopetuksen tuomista peruskouluun. Perusopetuslaissa tai muissa perusopetusta koskevissa säännöksissä ja määräyksissä ei pidä mahdollistaa perusopetuksen järjestämistä etäopetuksena. Nykymuotoinen etäyhteyksiä hyödyntävä opetus riittää.

Etäopetuksella, jota perusopetuksessa pidämme lapsen edun vastaisena ja siksi sitä vastustamme, tarkoitamme seuraavia kahta asiaa:

1. oppilas saisi opetuksen etäyhteydellä omaan kotiinsa tai muuhun eri paikkaan kuin omaan lähikouluunsa, jossa hänen koulukaverinsa ovat

Tähänkin asti Suomessa kaikkien oppilaiden heidän asuinpaikastaan riippumatta on ollut mahdollista opiskella heille osoitetussa lähikoulussa. Suomessa on ollut varaa oppilaat heidän lähikouluunsa oppimaan yhdessä muiden ikätovereidensa kanssa sekä ylläpitää sellaista kouluverkkoa, että kuljettaminen kouluun on tapahtunut lain sallimissa aikarajoissa.

Samaan aikaan, kun tutkimusperustaisesti ollaan lailla rajoitettu digilaitteiden käyttöä koulupäivän aikana sekä säätämässä ruutuaika- ja somesuosituksia, ei pidä perusopetuksen järjestämisessä mahdollistaa järjestämistapoja, joissa lähtökohtana on oppilaan istuttaminen koko päiväksi digilaitteen ruudun ääreen etäälle ikätovereistaan.

Etäopetus tässä muodossa vähentäisi myös oppilaan liikkumista, koska hän ei osallistuisi yhdessä muiden kanssa välituntiaktiviteetteihin eikä hänellä olisi kuljettavana minkäänlaista koulumatkaa eli edes siirtymää koulukuljetukseen. Jo nyt MOVE-mittaukset osoittavat johdonmukaisesti, että maaseudulla ja syrjäseuduilla asuvien lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky on keskimäärin heikompi kuin kaupunkimaisissa kunnissa asuvien,

ja ero liittyy ennen kaikkea liikunnan määrään ja harrastusmahdollisuuksiin, ei niinkään haluun liikkua.

Liikkumattomuus aiheuttaa Suomessa jo yli kolmen miljardin vuosittaiset kustannukset, eikä meidän pidä rakentaa liikkumattomuutta lisääviä rakenteita kuten etäopetusta. Vuosikertomuksessa nostetaan aivan oikein esille se, että vuosien 1990–2020 välillä lakkautettiin yli puolet Suomen peruskouluista, minkä seurauksena huomattava osa turvallisen kävelymatkan päässä olevista lähikouluista on hävinnyt. Toteamme tässä yhteydessä, että vielä 2024 kokonaisoppilasmäärä koko maassa oli kasvussa eli romahdusta oppilasmäärässä valtakunnan tasolla ei vielä 1990-2020 lukujen välillä tapahtunut.

Tilanteissa, jossa oppilaan pitkäaikainen fyysinen tai psyykkinen sairaus rajoittaa kouluun tulemistä ja lähiopetukseen osallistumista, voidaan hänelle antaa etäopetusta kotiin. Olisi kuitenkin aivan eri asia sallia etäopetus sillä perusteella, että oppilas asuu harvaan asutulla alueella tai kunnassa, jossa ei synny paljon lapsia. Oppilaan asumispaikka ei saa olla peruste sille, että hänelle ei järjestettäisi opetusta samoin periaattein kuin kaikille muillekin oppilaille.

2. oppilas saisi opetusta etäyhteydellä omassa lähikoulussaan ilman fyysisesti läsnäolevaa opettajaa, joka vastaa hänestä, hänen työskentelystään ja opiskelustaan, oppimisen tuesta, turvallisesta oppimisympäristöstään, kurinpidosta sekä arvioinnista yhdessä etäopettajan kanssa.

OAJ kannattaa nykymuotoista etäyhteyksin järjestettävää opetusta, mikä tapahtuu yhteisopetuksena. Etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta saavalla oppilaalla on tällöin etäopetusta antavan opettajan kanssa oppilaan lähikoulussa myös läsnä oleva opettaja. Tämä on tarpeen, koska kyse ei ole valvonnasta vaan opetuksen, tuen, turvallisuuden ja oikeusturvan toteuttamisesta, jotka mahdollistavat etäyhteyksin annettavan opetuksen. Läsnä oleva opettaja ei ole vahtimassa oppilaita, vaan toteuttamassa yhteisopetusta yhdessä etäopettajan kanssa: hän havainnoi, ohjaa, tukee ja arvioi oppimista. Käytännössä läsnä oleva opettaja esimerkiksi puuttuu paikan päällä epäasialliseen käytökseen ja pystyy tekemään pedagogisia ratkaisuja, joita tarvitaan hänen havaitessaan vaikka oppimisvaikeuksia tai ettei oppilas tee tehtäviä, ota pyydettyjä tarvikkeita tai oppimateriaaleja. Etäopettajan olisi näihin tilanteisiin vaikea puuttua. Opettajan fyysinen läsnäolo turvaa myös kiusaamisen havaitsemista ja siihen puuttumista, ryhmädynamiikan hallintaa eli vuorovaikutuksen ja ryhmän toiminnan ohjaamista, koska näitä on vaikea tehdä etänä. Laki turvaa kaikille oppilaille sen, että opetuksesta, oppimisen tuesta, arvioinnista ja turvallisesta oppimisympäristöstä vastaa aina opettaja, eikä kuka tahansa aikuinen.

Mobiililaitteiden käytön rajoittaminen oltava mahdollista myös toisella asteella

Vasta, kun perusopetuslaissa säädettiin täsmällisemmin mobiililaitteiden käyttämisestä ja opettajien sekä rehtoreiden oikeudesta rajat ja kieltää niiden käyttöä koulupäivän aikana järjestyssäännöissä, saatiin aiemmin toivottu työrauha oppitunneille sekä aitoa vuorovaikutusta, pelejä ja leikkejä takaisin välitunneille. Vasta lakimuutokseen liittyvän keskustelun myötä vanhemmat uskalsivat lähteä rajaamaan lastensa ruutuaikaa sekä hankkimaan muita kuin älypuhelimia esimerkiksi kellopuhelimia.

Toisella asteella oppivelvolliset ovat jo lähestymässä täysi-ikäisyyttä, mutta rehtorit ja opettajat tarvitsevat vastaavan lain tasoisen oikeutuksen määrätä mobiililaitteiden käytöstä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Samoin vanhemmat sekä nuoret itse saisivat tukea ajattelulle ja toiminnalle, että jokainen voi oppia rajoittamaan omaa ruutuaikaansa sekä rajaamaan tarkemmin, mihin mobiililaitteita käyttävät.

Pyydämme sivistysvaliokuntaa viemään eteenpäin mobiililaitteiden käytön kieltämisen mahdollistavaa lainsäädäntöä myös toiselle asteelle.

Kiusaaminen sekä väkivalta on saatava loppumaan

Kaikenlainen häirintä, kiusaaminen, syrjintä ja väkivalta ovat asioita, jota on saatava loppumaan riippumatta siitä, missä paikassa niitä tapahtuu. Päiväkodin, koulun ja oppilaitoksen on oltava turvallinen paikka kaikille. Asiaa on tutkittu paljon ja meillä on vaikuttavia menetelmiä.

Tutkittujen ja vaikuttavien menetelmien käyttöä päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa on tuettava, koko henkilöstö koulutettava säännöllisesti sekä turvattava riittävästi kelpoisia opettajia. Lisäksi moniammatillisen ja -alaisen yhteistyön on toimittava ja vastuut sekä roolit selkeytettävä niin opiskeluhuollon ammattihenkilöiden, nuorisotoimen, poliisin, lastensuojelun kuin sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Ankkuritoiminta on yksi esimerkki tärkeästä ja toimivasta yhteistyömallista.

OAJ toistuvasti esimerkiksi tuonut esille, ettei **norminpurku tai väljät velvoitteet turvaa lasten yhdenvertaisuutta** eikä oikeutta heille säädettyihin palveluihin. Samoin vuosikausia on tuotu esille, että opettajille pitää antaa enemmän aikaa oppilaiden kanssa. Ryhmäkoot ja opettajamitoitus on silti yhä säätämättä. Suuret ryhmät, joissa on hyvin eri osaamistasolla sekä motivaatiolla varustettuja oppilaita, kuormittaa opettajia. **Kelpoisen ja pysyvän henkilöstön saatavuus on lapsen oikeus.**

Nostamme esille oppimisen ja koulunkäynnin tuen toimeenpanon ongelmat. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen ohjeista huolimatta heikko kuntatalous,

tulkinnanavaran usein salliva lainsäädäntö, vähäinen laillisuusvalvontaresurssi sekä puuttuvat sanktiot lain vastaisesta toiminnasta mahdollistavat kuntien kirjavat käytännöt. Osa kunnista ei vahvista eikä lisää tukea oppilaille. Sen sijaan palataan taaksepäin ja kokeillaan pärjäisikö oppilas epäsäännöllisemmällä ja vähäisemmällä tuen määrällä kuin aiemmin.

Rehtoreilta viime aikoina tullut viesti on, että oppilaskohtaisia tuen päätöksiä tehdään vähemmän kuin aiemmin tehtiin erityisen tuen päätöksiä. Tämän ei pitäisi olla mahdollista, koska aiemmin erityisessä tuessa olleille oppilaille pitäisi jatkossakin tehdä tuen päätös ja sen lisäksi vähintään osalle tehostetussa tuessa olleista oppilaista kuuluisi tehdä päätös. Jos oppilas ennen sai tehostetussa tuessa säännöllisesti erityisopettajan opetusta kaksi kertaa viikossa, ei hänen tuen tarpeensa tältä osin ole poistunut, vaikka laki muuttui. Hänelle kuuluisi tehdä päätös. Ryhmäkohtainen tuki tuli uutena ja aiempien tukimuotojen lisäksi kaikille, eikä sitä suunnitella tai kohdenneta yksittäisille oppilaille, vaan koko ryhmälle. Aiempi toimimaton inkluusio vaikuttaa jatkuvan ja jopa pahenevan osassa kuntia.

Sivistysvaliokunnan on seurattava tarkoin ministeriön keräämiä tietoja tuen toimeenpanosta ja arvioitava tarvittavia korjaustoimia.

Kouluruokailu on osa opetusta ja sille on opetussuunnitelmassa omat tavoitteensa

Vuosikertomus toteaa, että monissa kouluissa kouluruoasta on viime aikoina tingitty, mikä näkyy lasten mielestä ruoan laadussa. Tämän lisäksi nostamme esille sen, että kyse ei ole vain ruuan laadusta, vaan koko ruokailun järjestämistavasta. Yhä useammin ruokailu tapahtuu siten, että siihen on varattu liian vähän aikaa eikä se tapahdu yhdessä opettajan kanssa. Aiemmin opettajat söivät yhdessä oppilasryhmänsä kanssa toteuttaen opetussuunnitelmassa ruokailulle asetettuja tavoitteita. Tällöin oli mahdollisuus myös keskustella yhdessä oppilaiden kanssa ruuan äärellä ja tutustua heihin paremmin. Nyt osassa kuntia opettajien tehtävänä on enää valvoa oppilaiden ruuan ottamista ja ruokailua vastaavasti kuin he valvota välitunteja.

Kouluruokailulle opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet edellyttävät, että opettaja voi ruokailla kiireettä oppilaiden kanssa.

Hyvinvointialueiden ja kuntien välinen yhteistyö ei vielä toimi eikä resursseja kohdenneta vaikuttavasti

Vuosikertomuksessa kuvataan monipuolisesti sitä, kuinka hyvinvointialueuudistus ja sen osana opiskeluhuoltopalvelut, lastensuojelu ja perheiden sosiaalihuolto eivät vielä toimi. OAJ:n reilu vuosi sitten [tekemä kysely osoitti samoja huolia, joita lapsen nostivat esille](#). Myös meille kantautuva viesti kouluista ja oppilaitoksista siis on, että lapset ja nuoret kokevat avun saamisen hitaaksi, palvelut vaikeasti saavutettaviksi ja aikuiset vaihtuviksi. Vastuut koetaan epäselviksi. Tämä näkyy myös **opettajien työssä päivittäin**: koulunkäynnin tuen tarpeina,

ahdistuneisuutena, käyttäytymisen haasteina, poissaoloina, mielenterveyshaasteina, uupumisena, masentuneisuutena, sosiaalisissa suhteissa vaikeutena, univaikeuksina ja kriisitilanteina, joita päiväkodit, koulu tai oppilaitokset eivät voi eikä kuulu yksin hoitaa. Koulu tai oppilaitos ei ole hoitolaitos, lastensuojelu eikä mielenterveyspalvelu – mutta siitä on tullut paikka, jossa kaikkien näiden puutteet näkyvät ja ovat jopa **koulujen arjessa kasautuvia**.

Oppimisen tuen ja mielenterveyspalvelujen **rajapinta on edelleen heikko. Samoin opettajien tekemien lastensuojeluilmoituksien taustalla oleviin syihin pitäisi pystyä perehtymään yhdessä paremmin**. Sillä fakta on se, että korjaavat toimet maksavat monin kerroin enemmän kuin varhainen tuki. Meillä ei ole varaa nykyisen jatkamiseen. Varhainen tuki olisi inhimillisesti ja taloudellisesti järkevämpää. Koska oppilaitokset, koulu ja varhaiskasvatus ovat **ainoa universaali palvelu**, jossa ongelmat näkyvät varhain on hyvinvointialueiden talouden kuntoon saamiseksi strategisesti keskeistä siirtää painopiste tässä yhdyspinnassa tehtävään työhön sen sijaan, että päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kanssa tehtävä ennaltaehkäisevä toiminta supistuu.

Taloustilanteen vaatiessa säästöjä on kiinnitettävä huomio erityisesti sinne, missä syntyy lisää kuluja ja katsottava, onko rakenteet ja nykyresurssit kohdennettu järkevästi. Ennaltaehkäisy ei voi olla vain sanahelinää juhlapuheissa, vaan on toimittava niin, että korjaavien toimien määrää saadaan pienemmäksi. Siksi myös tiedonkulku päiväkodin, koulun ja oppilaitoksen sekä hyvinvointialueen välillä on saatava sujuvaksi.

Vuosikertomus osoittaa, että hyvinvointialueuudistus ei ole vielä lunastanut lupaustaan lasten yhdenvertaisista palveluista. Kun palveluketjut katkeavat, vastuu kasautuu kouluihin ja varhaiskasvatukseen ja vaarana on, että koulutusjärjestelmä kuormittuu tehtävillä, joita se ei voi yksin ratkaista.

Koska tässä taloustilanteessa lisäresursseja ei ole tulossa hyvinvointialueille on ensiarvoisen tärkeää, että arvioida sitä, mihin nykyisiä hyvinvointialueen resursseja pyritään ohjaamaan. Tällöin lapset ja nuoret sekä heidät kaikki tavoittavana palveluna varhaiskasvatus, koulut ja oppilaitokset sekä niissä toteutettava opiskeluhoito on strategisesti nostettava keskiöön. Yhteistyö on saatava sujuvammaksi sekä ennaltaehkäisevämmäksi ja vaikuttavammaksi.

Pidämme esimerkiksi vääränä toimenä sitä, että lähes kaikki hyvinvointialueet siirsivät kouluilla ja oppilaitoksissa sijainneet psykiatriset sairaanhoitajat pois kouluilta ja oppilaitoksilta. Tämä ei näkemyksemme mukaan tuo tulevaisuudessa säästöjä, vaan kasvattaa kustannuksia.

Myös opettajien tekemät ilmoitukset lastensuojeluun ja sosiaalitoimeen on otettava vakavasti ja pyrittävä tukemaan perheitä ja lapsia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lisäksi voimistuva viesti kunnista opettajilta ja rehtoreilta on se, että terveydenhoitajat eivät enää ota vastaan koulupäivän aikana oppilaita, joilla esiintyy terveysoireita. Samoin lääkehoidosta ollaan työntämässä laajempia vastuita koulujen rehtoreille ja opettajille.

Päiväkotien ja koulujen opetushenkilöstölle ja johdolle ei pidä siirtää terveydenhuollolle kuuluvia vastuita ja tehtäviä.

Puutteet opiskeluhuollon henkilöstöresursseissa näkyvät myös siinä, että esimerkiksi peruskouluihin on kasvavassa määrin palkattu henkilöstöä, jota lainsäädäntö ei tunne. Tämän henkilöstöryhmän nimikkeet kunnissa ovat todella kirjavaa samoin kuin tehtäväkuvat, joita he hoitavat. Tilanne on juridisesti erityisesti vastuukysymysten osalta epäselvä ja vaatisi viranomaisten taholta puuttumista. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön pitäisi selvittää, millaisia terveydenhuollon ammattihenkilöille kuuluvia tehtäviä heillä teettää ja opetus- ja kulttuuriministeriön samoin teetetäänkö heillä opetushenkilöstölle kuuluvia tehtäviä ja millaista vastuuta oppilaista, näille henkilöille on ylipäättään osoitettu.

Perusopetuksen opiskeluhoitopalvelujen tulee olla lain mukaisesti saatavilla koulussa tai koulun välittömässä läheisyydessä ja riittävässä määrin. Samoin kelpoisia opettajia, erityisopettajia, opinto-ohjaajia ja avustajapalveluita on oltava riittävästi, jotta erilaisia korvaavia henkilöitä ei rekrytoida kuntiin.

Suomeen ei tarvita kansallisia kokeita

Suomen PISA -tulokset ovat paremmat kuin muilla Pohjoismailla samoin kuin koulujen väliset ero, eikä mikään puhu sen puolesta, että tarvitsisimme **Tanskassa, Norjassa, Ruotsissa ja Virossa käytössä olevia kansallisia, koko ikäluokalle suunnattuja standardoituja kokeita.** Päinvastoin, lasten kertoman mukaan kokeet aiheuttaisivat vain stressiä ja muita oppimista haittaavia asioita.

Oppimistulosten arvioinnit ovat Suomessa pääasiassa otosperustaisia ja niin pitää olla jatkossakin. Suomeen ei pidä tuoda kansallisia koko ikäluokalle suunnattuja kokeita, jotka synnyttäisivät maahamme koulujen rankinglistoja.

Maahanmuuttajien koulutus vaatii kelpoisia opettajia sekä resursseja

OAJ on johdonmukaisesti korostanut, että kotimaisten kielten osaaminen (suomi/ruotsi) on kotoutumisen ja myös työllistymisen perusta. Maahanmuuttajien koulutusta ei pidä kuitenkaan tarkastella vain työvoimapoliittisena pikaratkaisuna, vaan ennen kaikkea osana koulutusjärjestelmää ja sivistyksellistä kokonaisuutta. Kotoutumiskoulutus pitäisikin siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön alle sekä osaksi virallista koulutusjärjestelmää.

Parhaillaan tehdään lapsen edun vastaisia ratkaisuja. Vuosikirjassa tuodaan aivan oikein esille, että valmistava opetus ja sen lisäopetus eivät saisi rajautua vain ulkomailla syntyneisiin lapsiin. Opetuksen tarpeen pitäisi määrittää sen antamista eikä syntymämaan.

Olemme huolissamme myös siitä, että osassa kuntia maahanmuuttajavanhempia on otettu kouluun 1-2 luokkien oppitunneille oppimaan kieltä. Perusopetus ei ole tarkoitettu aikuiskoulutukseksi. Sen sijaan, että nämä vanhemmat istuvat pienissä pulpeteissa 1-2 luokkien oppilaiden seassa, pitäisi heille järjestää esimerkiksi vapaan sivistystyön toimesta samaan aikaan joko koulun tai vapaan sivistystyön tiloissa kielikoulutusta.

Parhaillaan valmistellaan lakiuudistusta, jossa poistettaisi vapaalta sivistystyöltä kieli- ja kirjoitustaidon koulutus maahanmuuttajille. Tämä on yksi esimerkki lainsäädäntövalmistelusta, jossa ei ole arvioitu lapsivaikutuksia eikä erilaisia toteutustapoja.